

**Fagråd for anadrom laksefisk i Skagerrakregionen
29.10.1998.**

**DEN GRIMME ÆLLING
- Eller -**

**SJØØRREten I NUMEDALSLÅGENS SIDEVASSDRAG
OG KYSTVASSDRAG I LARVIK.**

PROBLEMSTILLINGER.

Sjørretten er betydelig undervurdert i Numedalslågen. Den historiske fangststatistikken viser svært lave fangster, men dette har økt noe med økende grad av sportsfiske. De tradisjonelle fangstmåtene fanget i liten grad fisk på 1,5 til 2 kg. Det er også mange eksempler på manglende artskunnskap, og sjørretten er ofte blitt kalt smålaks. Dette har skapt lite fokus på sjørrettens egenart og krav til livsmiljø.

Rasjonalisering og mekanisering av jordbruket etter krigen har ikke prioritert hensynet til det biologiske livet i småbekkene i kulturlandskapet. Drenering, kanalisering og bekkelukking har redusert sjørrettens leveområder kvalitativt og kvantitativt. Uttak av vann til jordvanning kan lett gi dramatiske følger i små vassdrag.

Sanering av trevegetasjon har redusert skjulmuligheter, åpnet for økt predasjonstrykk, og redusert temperaturskjermingen.

Bekkedaler og bekkenære arealer er tradisjonelt blitt brukt som deponiområde for overskuddsmasser, organisk avfall og forurensende avfall. Ofte har dette resultert i en forurensningssituasjon med dårlig vannkvalitet eller forgiftningssituasjon som resultat.

Små vassdrag får lett en overbelastning som kloakkresipient, overgjødning av næringssalter og partikkelforurensning fra bakkeplanering og overflateavrenning fra dyrka mark.

Offentlige og private veier som krysser bekker i kulvert gir lett vandringshinder for fisk..

Det er vanskelig å få motivasjon og ansvarsfølelse hos grunneiere langs fiskeførende vassdrag, fordi de som oftest ikke har adgang til å høste ressursene.

Det er stor uvitenhet blant grunneiere og folk flest om sjørrettens biotopkrav, både når det gjelder vannføring, vannkvalitet, behov for vegetasjonsskjerm m.m. Det kan også være manglende kunnskap om artens forekomst i bekkene.

Tradisjonelt har fangst ved lystring vært utbredt. Dette har avtatt en del, men lokale stammer i de minste vassdragene kan fortsatt lett bli overbeskattet.

UNDERSØKELSER OG RESULTATER.

Somrene 1996 og 1997 engasjerte Larvik og Lardal kommuner en fiskeribiolog for å:

- Sjekke forekomst eller fravær av sjørret i alle sidevassdrag til Numedalslågen i begge kommunene. Til sammen ble 87 potensielle sjørretbekker undersøkt. I tillegg til yngelundersøkelse ble det registrert vegetasjon, bunnforhold, vannkvalitet, vannføring, inngrep og trusselbilde, og det ble registrert muligheter for forbedring av biotopen.
- Gjennomføre fiskeribiologiske undersøkelser i 5 utvalgte bekker. Jeg kommer ikke nærmere inn på disse resultatene i dette foredraget.

Sommeren 1998 engasjerte Larvik kommune en fiskeribiolog for å:

- Registrere forekomst eller fravær av sjørret i alle kystvassdrag i kommunen. Dette ble gjennomført etter samme opplegg som Lågens sidevassdrag.

Noen hovedkonklusjoner fra undersøkelsene i Larvik er gjengitt i dette notatet.

Det er utarbeidet ei ”bekkemappe” med registreringsskjema og kart for hvert vassdrag. Dette brukes internt i kommunen i saksbehandling.

Begge undersøkelsene er dessuten planlagt trykket som rapport i et mindre opplag.

HVA KAN VI BRUKE KUNNSKAPEN TIL ?

Sjørreten har overlevd i disse til dels svært små vassdragene i 9000 år. Vi har en plikt til å ta vare på dette for våre etterkommere (Lokal Agenda 21).

Dokumenterte verdier har mye sterkere gjennomslagskraft enn en faglig påstand. Konkret kunnskap om sjørretens forekomst, utviklingsbilde og trusselfaktorer er særdeles viktige i arbeidet for å sikre levedyktige sjørretbestander.

Positiv interesse og kunnskap hos *grunneierne* er en nøkkelfaktor.

Å få *politisk fokus* på og prioritering av vern om sjørretvassdrag er en utfordring.

Å skape *holdningsallianser innen kommuneadministrasjonen* er avgjørende for et godt arbeid med sjørretens biotoper. Fagpersoner innen kommuneadministrasjonen er nøkkelpersoner for å sette fokus på sjørret-vernet.

Vern av biotoper gjennom Plan og Bygningsloven.

1. Avmerke alle sjørretførende vassdrag som *LNF-C område i kommuneplanens arealdel*. Dette gir en viss beskyttelse mot fysiske inngrep i bekkeliet. Påse at det blir en tilstrekkelig buffersone som dekker behovet for naturlig vegetasjon.
1. Legge restriksjoner på fysiske inngrep i vannstrenger og nærliggende områder gjennom *tilhørende bestemmelser* til kommuneplanens arealdel.
2. Bruke *reguleringsformål* ”spesialområde” (naturvernformål, klimavernsone), ”friområde”, eller ”landbruksformål” for å sikre en åpen vannstreng og vegetasjonsbelte i et område som underlegges reguleringsplan.

3. Aktiv bruk av *reguleringsbestemmelser med egnede reguleringsformål*. Krav til vegetasjonssone, resipientløsninger m.m.
Eventuelle *rekkefølgebestemmelser* kan legges på utbygging for å hindre partikkelforurensning i kritiske perioder m.m.
4. *Inngrepsfri kryssing* av bekker ved nye veianlegg. Alternativt kan reguleringsbestemmelser kreve *detaljplan* for kulvertløsninger m.v.

Sjørret i fokus når det utarbeides miljømål for vannforekomster.

1. Bruk og vern av et vassdrag bør synliggjøres i *konkrete miljømål med tilhørende tiltak*. Sjørreten er et håndgripelig og akseptert argument for å definere vannkvalitet og naturmiljø i bekkens nærområder. Politisk vedtatte miljømål skal legges til grunn for ulike typer planarbeid i kommunen, både planer etter Plan- og Bygningsloven og annet lovverk.

Vern gjennom forskrift om kultiveringstiltak og inngrep i fiskeførende vassdrag.

1. Ha en aktiv holdning til å bruke forskriften i vassdrag med dokumenterte fiskebestander. Fylkesmannen er myndighet.
2. Jordvanningsanlegg skal godkjennes etter denne forskriften, alternativt etter forurensningsloven.

Vern gjennom vassdragslovens §§ 104-106 om hensyn til almene interesser.

1. En klar profilering av at bevaring av en lokal sjørretstamme er grunnlag for at det ikke foretas inngrep i mindre vassdrag. Fylkesmannen er "vurderingsinstans" for NVE.

Bruk av Forurensningsloven med forskrifter.

2. Generell vektlegging av faren for miljøskadelig *forurensning* i fiskeførende vassdrag (§7).
3. Skjerpet kontroll etter *silopressaft-forskriften* og *gjødselforskriften* i nedslagsfelt til fiskeførende vassdrag.
4. Krav til *kommunaltekniske anlegg*, særlig kloakkpumpeanlegg og kummer som har nødoverløp til små, fiskeførende vassdrag. Støtbelastningen må kontrolleres.
5. Aktiv håndheving av avfallskapet i forurensningsloven når det gjelder villfyllinger.

Vern gjennom tilskottsordninger i landbruket.

1. *Areal- og kulturlandskapstillegg*. Følge opp egenmeldingene som gis som grunnlag for tilskottsutbetaling.
2. *Områdetillegg*. Arbeide aktivt i forhold til grunneierne om å etablere prosjekter rundt et vassdrag for å få tilskottsmidler til såkalt områdetiltak.
3. *Opprenskingskrav* knyttet til gamle statlige tilskudd til drenering, kanalisering. Det hviler en opprenskingsplikt på enkeltgrunneiere eller senkingslag. Dette kan være uheldig og noen ganger katastrofalt for den lokale sjørretbestanden. Aktiv veiledning vil i mange tilfeller bidra til akseptable løsninger.

Statlige og fylkeskommunale tilskuddsmidler.

1. Fremme *søknader om* midler til tiltak for å fremme fiskebestanden, biologisk mangfold, kulturlandskapet, vegetasjonsstrukturen. I Vestfold er dette samordnet i ei brosjyre utgitt i fellesskap av Fylkesmannen, Fylkeskommunen og Statens Vegkontor.

Kommunale landbrukskontorer som rådgivere for gårdbrukere.

1. *Rådgivere i landbruket* kan være nøkkelpersoner i arbeidet med å motivere grunneiere til å ha omtanke for sjørretbekker. Dette gjelder både tilførsler av næringssalter og partikler, og skjøtsel av vegetasjonsbelter.
2. Etablere *elveierlag* med formål å sette fokus på anadrom laksefisk og sikre vannmengde, vannkvalitet og gyte- og oppvekstområder. Siktemålet må være å få gode *forvaltningsplaner* for det enkelte vassdraget.
3. *Aktive råd* om jordarbeiding, pløyetidspunkt, valg av vekster, m.v. langs erosjonsutsatte vassdrag.
4. Spesiell fokus på utarbeide *gode miljøplaner* for bruk som sokner til fiskeførende vassdrag.

SJØØRETTFØRENDE VASSDRAG I LARVIK;

Kystvassdrag og sidevassdrag til Numedalslågen.

Oppsummering av bekkenes status i henhold til DN's klassifisering.

Kode	Forklaring	Kystvassdrag	Lågens sidevassdrag
0	Arten finnes ikke	13	25
1	Bestand utryddet	7	3
2	Truet bestand	0	1
3	Sårbar bestand	6	19
4	Liten bestand	2	4
5	Stor bestand	2	1
x	Ukjent bestandsstatus	0	0
?	Usikkert om bestand finnes	0	0
SUM		30	53

Bekkelengder og trusselbilde

	Kystvassdrag	Lågens sidevassdrag
Fiskeførende strekning (meter)	30.020	47.750
Ødelagt strekning (meter)	13.600	12.200
Bekkelukking	12	6
Kanalisering	7	?
Kulvert	0	3
Forurensning	2	2
Vannføring	?	4

Sjørret i sidevassdrag til Lågen.

STEDFESTING:

Navn: Ulvedalsbekken Nr. 15

Andre navn: Hedrumbekken

Kartref. utløp (UTM-koord.): NL 611 538 Total lengde: 2400 m

Registrert av: Ingar Aasestad

Registreringsdato: 28/6 -96

Registreringsmetode: Befaring: Ja El-fiske: Ja Intervju: Ja

Revidert av: Dato:

FISK:

Sjørrettførende strekning
Bredde: 0,5-1,5 m
Lengde: 1800 m

Registrerte arter ved el-fiske:
• ørret

Antall gytesoner: 2

DN-kategori: 3 d)
På grunn av: kanalisering

Bunnforhold i meter fra munningen:
0-1300 m: Finsubstrat
1300-1800m: Grus og stein

VANNKVALITET:

Begroing i bekken: lite
Vannfarge: Klar
Merknad:
Søppel i bekken: Et par private fyllinger langs bekken

Går bekken tidvis tørr: Nei

RANDVEGETASJON:

Randvegetasjon (% dekning av sjørrettførende del):
Løvskog Granskog Uten trevegetasjon
80% 5% 15%

Områder med gammelskog: Langs den meanderende nedre delen var skogen gammel.

KARTREGISTRERINGER:

På kartet er følgende registrert:

- Oppgangshinder
- Hogstavfall
- Søppelfyllinger
- Punktutslipp
- Kulverter
- Gyteosoner
- områder el-fisket

INNGREP, TRUSLER OG TILTAK.

Nyere inngrep:

- Bekken krysser rv 205 gjennom en kulvert som ender opp 0,5 meter over vannspeilet. Kulpen nedenfor var dyp og dette gjør tydeligvis at fisken kommer seg forbi.
- Ved bygging av ny bru ved Volds minde i 1995 ble bekken fylt med pukk, slik at vannet normalt ble borte i denne. Det var derfor tvilsomt om fisken kunne passere høsten 1995. El-fiske viste at dette hadde gått greitt. Det var mye 0⁺ yngel overfor brua. Massene er nå likevel fjernet med det resultat at området skulle egne seg for gyting.

Bekkens viktigste trusler:

- forholdene i bekken synes generelt gode og elfiske viste at det var mye yngel
- om det er noe stor trussel er vanskelig å si, men det hekket hegre ved bekken (dette skulle i hvert fall tilsi at tilgangen på fisk er god).
- langs jordene opp mot fossen i Ulvedalen, er bekken kanalisert og kantvegetasjonen fjernet

Forslag til tiltak:

- det ser ut til å være tilstrekkelige gytemuligheter, men i de opprenskede områdene kan oppvekstforholdene forbedres ved å gjøre bunnen mindre homogen med f.eks. stein, stokker, strømkonsentratorer og kulper